

Planning a Framework for Entrepreneurship Workshop for Professional Competency Promotion of Urmia University Faculty Members Based on Entrepreneurship National Organization Standards and its validation based on Expert's viewpoints

Parvaneh Taghinezhad¹, ezatollah Naderi²,
Maryem Seif Naraghi³

¹ First Author's Affiliation, Department, Faculty,
University, City, Country

² Department of Educational Sciences, Islamic Azad
University, Science and Research Branch.

³ Department of Educational Sciences, Islamic Azad
University, Science and Research Branch

Abstract

The purpose of this study was to Planning a Framework for Entrepreneurship Workshop for Professional Competency Promotion of Urmia University Faculty Members Based on Entrepreneurship National Organization Standards and its Evaluation Experts. Methodologically, this study was a "mixed" exploratory study. The statistical population were three group including all faculty members of University, curriculum planning specialists, and entrepreneurship specialists of Urmia universities. The data collection tool was a researcher-made questionnaire that was sent to all individuals. After the necessary follow-ups, in some cases, contact with individuals, we received 27 questionnaires from curriculum specialists, 261 from university faculty members and 49 from entrepreneurship specialists. In designing the proposed curriculum for workshops extracted and suggested features were categorized in three areas including "cognitive", "emotional" and "skills". Finding showed that there were about 11 features for the "objectives" element of the workshop curriculum, 13 features for "content", 12 Features for "learning activities", 18 features for "teaching methods", and 9 features for "evaluation". Descriptive statistics were used to examine the views of different groups on the proposed features and Chi-square test was used to validate the proposed framework; Statistical analysis was performed using SPSS software and Visio software was used to draw the final pattern. Findings showed that the validity of the proposed framework is valid for the sample groups. It is suggested that the obtained findings be used to develop the curriculum of entrepreneurship training workshops for faculties.

Keywords: Entrepreneurship Education, Entrepreneurship National Organization Standards, Curriculum Planning, Professional Competency, Entrepreneurship, Workshop

طراحی چارچوب «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت علمی مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کار آفرینی و اعتبار یابی آن از منظر متخصصان ذی‌ربط

پروانه تقی‌نژاد^۱، عزت‌الله نادری^۲، مریم سیف‌نراقی^۳
^۱ دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.
^۲ گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.
^۳ گروه علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.

چکیده

هدف پژوهش حاضر طراحی چارچوبی برای کارگاه آموزش کارآفرینی به‌منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی و اعتبار یابی آن از منظر متخصصان ذی‌ربط بود. به لحاظ روش‌شناسی، این مطالعه «آمیخته» از نوع اکتشافی است. جامعه آماری سه دسته شامل کلیه اعضای هیئت‌علمی دانشگاه، متخصصان برنامه‌ریزی درسی و متخصصان کارآفرینی دانشگاه‌های شهرستان ارومیه بودند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته بود که به‌تمامی افراد ارسال شد. بعد از پیگیری‌های لازم، در بعضی مواقع طی تماس با افراد، از دسته‌ی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه، ۲۶۱ نفر، از متخصصان برنامه درسی ۲۷ نفر و از دسته‌ی متخصصان کارآفرینی ۴۹ نفر به پرسشنامه پاسخ دادند. در طراحی چارچوب پیشنهادی برنامه درسی کارگاه‌های آموزشی در سه حوزه «شناختی»، «عاطفی» و «مهارتی»، برای عنصر «اهداف» برنامه درسی کارگاه آموزشی ۱۱ ویژگی، «محتوا» ۱۳ ویژگی، «فعالیت‌های یادگیری» ۱۲ ویژگی، «روش‌های تدریس» ۱۸ ویژگی و «ارزشیابی» ۹ ویژگی استخراج و پیشنهاد گردید. برای بررسی نظرات گروه‌های مختلف در مورد ویژگی‌های پیشنهادی از آمار توصیفی و برای اعتبار یابی چارچوب برنامه درسی پیشنهادشده، از آزمون خی دو استفاده‌شده است؛ و انجام تحلیل‌های آماری از نرم‌افزار SPSS و برای ترسیم الگوی نهایی از نرم‌افزار Visio استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد که از نظر گروه‌های نمونه اعتبار چارچوب ارائه‌شده مورد تأیید است و الگوی پیشنهادشده برای برگزاری کارگاه آموزشی کارآفرینی برای اساتید اعتبار دارد. پیشنهاد می‌شود از یافته‌های به‌دست‌آمده برای تدوین برنامه درسی کارگاه‌های آموزشی کارآفرینی توانمندسازی اساتید بهره گرفته شود.

واژه‌های کلیدی: آموزش کارآفرینی، استانداردهای ملی کارآفرینی، برنامه‌ریزی درسی، صلاحیت حرفه‌ای اساتید، کارآفرینی، کارگاه آموزشی

مقدمه

کارآفرین و کارآفرینی، مفاهیمی هستند که در خارج از حوزه آموزش عالی مطرح شده است. از آنجاکه مؤسسات آموزش عالی در امر تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز جامعه نقشی اساسی داشتند وارد ادبیات دانشگاهی نیز شده است و طی آن در راستای توسعه و ارتقای کارآفرینی، برای دانشگاه به‌عنوان نهادی محوری، مشارکتی فعال و حیاتی تعریف شده است. تقریباً در تمام دانشگاه‌های جهان، به‌منظور ارتقای مهارت‌های کسب‌وکار دانشجویان، دوره‌های آموزشی کارآفرینی ارائه می‌شوند (Hahn et al, 2020). بدین ترتیب انتظار می‌رود به‌واسطه این دوره‌ها، فرصت‌های ایجاد کسب‌وکار جدید برای فارغ‌التحصیلان ایجاد شود. در بسیاری از دانشگاه‌ها، دوره‌های کارآفرینی در قالب دوره‌هایی اجباری برای دانشجویان برگزار می‌شوند؛ همچنین ممکن است این دوره‌ها در قالب درس‌هایی اختیاری برای رشته‌های مختلف تعریف شوند (Chahabra et al, 2021).

کارآفرینی فعالیت یا خصیصه‌ای فرآیندی است که لازمه‌ی نهادینه شدن آن، برنامه‌ریزی در نظام آموزشی-پژوهشی و اجرای آن برنامه‌ها از سطح خانواده، مدرسه تا دانشگاه و سازمان‌ها گسترده شده است. پیامد این فرآیند موجب شده است تا افراد با استفاده از تخصص، قدرت ابتکار و خلاقیت، فرصت‌ها و توانمندی‌ها، اشتغال مولد و درآمدزا ایجاد کنند (Dutta & Crossan, 2005:435). در حقیقت کارآفرینی برای کشوری که قصد رقابت در بازار جهانی دانش‌بنیان دارد یک عنصر کلیدی است؛ زیرا به‌طور کلی به‌عنوان روشی برای ارتقاء رشد اقتصادی، خلاقیت و نوآوری در نظر گرفته شده است. این دیدگاه باعث افزایش علاقه به توسعه برنامه‌های آموزشی برای تشویق و تقویت کارآفرینی شده است (Boldureanu et al, 2020).

اگرچه اجماعی در مورد اینکه آیا می‌توان کارآفرینی را از طریق آموزش ترویج نمود، به دست نیامده است؛ اما انتشار یافته‌ها و نتایج قابل توجهی از پژوهش‌های

انجام‌شده در این زمینه، به سهم مثبت آموزش کارآفرینی در توسعه دانش، مهارت‌ها و همچنین تقویت نگرش و قصد کارآفرینانه اذعان کرده‌اند (در این زمینه می‌توان به یافته‌های پژوهش‌های بی‌شماری من‌جمله Khosravi-Pour, Irvani, Hosseini, & Movahed-Sharif, Jamshidiyan, Mohammadi, (2008) Abdollahi & Maghsoudi, Rahimi, Naderi, (2011) Boldureanu, et Looi, and Maritz (2021)؛ (2012) Breznitz, & Zhang, (2021). al (2020). Mawonedzo, Tanga, Luggya, & Ratten, & Jones, (2021). Nsubuga, (2020). Furdui, Lupu-Dima, & Edelhauser, (2021) Zali, & Amin-Bidokhti, & Maleki, (2014) Bae, Qian, Miao, & Fiet (2014)؛ Razavi (2005) Oosterbeek, Van Praag, & Sanchez, (2013) (2010)؛ Ijsselstein و بسیاری دیگر اشاره نمود).

آموزش کارآفرینی به‌عنوان مسیری تعریف شده است که به‌صورت بالقوه، راهی برای پیشرفت جوامع مبتنی بر نوآوری و تفکر آینده‌نگرانه ارائه می‌دهد. این حوزه پژوهشی که به‌سرعت در حال رشد و تکوین است، به دلیل یکسری تغییرات ایجادشده در بستر آموزش، از قبیل دیجیتالی شدن امورات و برنامه‌های آموزشی و تأثیرگذاری آن روی آموزش و یادگیری کارآفرینی، نیازمند توجه بیشتری است (Dana, & Ratten, 2017). به‌طوری‌که محبوبیت آموزش کارآفرینی در دهه گذشته بسیار افزایش یافته است. این محبوبیت بیشتر به این خاطر است که نگرش متخصصان به کارآفرینی دگرگون شده و تحصیل و نهادینه شدن این خصیصه را آموزش پذیر می‌دانند. برای نمونه محققانی مانند موصولیبا (Mwasalwiba, 2010:30) اظهار می‌دارد که «این سؤال که آیا کارآفرینی قابلیت آموزش دارد یا خیر، اکنون اهمیتی ندارد، زیرا ثابت شده است که می‌توان آن را آموزش داد». باین‌حال، مطالعات نشان داده‌اند که هرچند متخصصان امر، کارآفرینی را امری آموزش پذیر می‌دانند اما در مورد روش صحیح آموزش

کشور که ۱۲٪ کل مؤسسات آموزش عالی را تشکیل می‌دهند ۳۵٪ کل برنامه‌های آموزش کارآفرینی را ارائه و اجرا می‌نمایند. این مطالعه نشان داد که در کشوری مانند مالزی برنامه‌های آموزشی کارآفرینی در نهادهای دولتی بیشتر از مؤسسات خصوصی اجرا می‌شود. در ایران نیز دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی که نهادهایی وابسته به دولت هستند در زمینه‌ی آموزش کارآفرینی فعالیت‌های آموزشی و تحقیقاتی زیادی انجام می‌دهند. برای مثال Abdollahi & Maghsoudi (2012) به شناسایی روش‌های اثربخش آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها پرداخته است یافته‌های حاکی از آن بود که از نظر اساتید و نیز دانشجویان سه مورد از مهم‌ترین روش‌های اثربخش آموزش کارآفرینی به ترتیب شامل یادگیری انفرادی، کار با افراد باتجربه و آموزش در محیط واقعی، بودند. Khosravi-Pour, Irvani, Hosseini, & Movahed-Mohammadi, (2008) مؤلفه‌های آموزشی مؤثر بر توانمندی کارآفرینانه دانشجویان را تحلیل و شناسایی نموده است یافته‌ها نشان داد مؤثرترین ویژگی‌های روان‌شناختی در توانمندی کارآفرینانه دانشجویان شامل نیاز به توفیق، اعتمادبه‌نفس و مسئولیت‌پذیری هستند. همچنین یافته‌های مربوط به اولویت‌بندی راهکارهای آموزشی مؤثر در توسعه کارآفرینی نشان داد که از نظر دانشجویان، «ارائه درس کارآفرینی در برنامه درسی دوره»، «ارائه آموزش در زمینه‌ی اخلاقیت، نوآوری و ایده‌یابی» و «استفاده از مربیان کارآفرینی در کنار مربیان دوره تخصصی» از مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار هستند. Sharif, Jamshidiyan, Rahimi, Naderi, (2011) به تحلیل وضعیت آموزش کارآفرینی در آموزش عالی ایران همت گمارده است یافته‌ها حاکی از آن بود که از نظر جامعه آماری پژوهش که متخصصان و کارشناسان برنامه‌ریزی درسی و مدیریت آموزشی بودند، بهتر است بیشتر از وضعیت کنونی به اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی-یادگیری، شیوه‌های مدیریت و ارزشیابی آموزش کارآفرینی توجه شود. بررسی‌های

کارآفرینی اتفاق نظر وجود ندارد (Bennett, 2006). با این وجود، همگان بر طراحی و تدوین دوره‌های آموزش کارآفرینی تأکید داشته و معتقدند این دوره‌ها بایستی طوری طراحی شوند که بتوانند فعالیت‌های ترویجی را تشویق و موجبات ارتقای رفاه اجتماعی را فراهم آورند (Ratten, & Jones, 2021).

از سویی دیگر، آموزش، یکی از فعالیت‌های اصلی مؤسسات آموزش عالی محسوب می‌گردد، لذا گرایش به آموزش‌های کارآفرینی در این مؤسسات بیشتر شده و مطالعات زیادی نیز در دانشگاه‌ها به این موضوع اختصاص یافته است؛ و گمان می‌رود دانشگاه‌های قرن ۲۱ بتوانند موتور محرک مهمی برای توسعه فناوری و رشد اقتصادی باشند (Barba-Sánchez, V. Atienza- (Sahuquillo, 2018). از این رو، دانشگاه‌ها به‌طور فعال به امر آموزش کارآفرینی پرداخته و باهدف ترغیب فرهنگ کارآفرینی در بین دانشجویان و فارغ‌التحصیلان خود برنامه‌های مختلفی ترتیب داده‌اند: از قبیل ایجاد رشته‌هایی ویژه کارآفرینی، ارائه برنامه‌های فوق‌برنامه اجباری مربوط به آموزشی کارآفرینی برای تمام دانشجویان، ایجاد واحدهای حمایت از خوداشتغالی، ارائه کارگاه‌های آموزشی اخلاقیت و کارآفرینی و بسیاری دیگر از فعالیت‌ها (Furdui, A. Lupu-Dima, L. & (Edelhauser, 2021).

لویی و ماریتز (Looi, and Maritz, 2021) پژوهشی با عنوان «نهادهای دولتی، آموزش کارآفرینی و برنامه‌های آموزش کارآفرینی در مالزی» انجام دادند. یافته‌ها نشان دادند که ظهور آموزش کارآفرینی (شامل برنامه‌های آموزشی و تحقیقات مرتبط) در مالزی قابل توجه بوده و چشمگیر است. همچنین مشخص گردید علیرغم اینکه برنامه‌های آموزش کارآفرینی در مؤسسات آموزش عالی به‌طور پراکنده انجام می‌شود، ولی تنها ۱۲ درصد کل برنامه‌ها به این موضوع اختصاص یافته است. بررسی‌های بیشتر حاکی از آن بود که برنامه‌های آموزش کارآفرینی در همه دانشگاه‌های مالزی انجام نمی‌شود به‌طوری‌که ده دانشگاه برتر این

است اساتید دانشگاهی در طول دوران تحصیلات خود با این دانش و زیربناهای آن آشنایی نداشته باشند و لازم باشد در طول دوره‌ها و کارگاه‌های مختلف این قابلیت در آن‌ها حاصل شود. از این‌رو تحقیق حاضر درصدد است چارچوب برنامه درسی برای ارتقاء مهارت‌های تربیت کارآفرین را در اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها تدوین کند برای انجام این امر خطیر، تلاش شد به سؤالات زیر پاسخ داده شود: به‌منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها، چارچوب برنامه درسی آموزش کارآفرینی باید دارای چه مؤلفه‌هایی باشد؟ آیا از نظر متخصصان ذی‌ربط چارچوب برنامه درسی ارائه‌شده از اعتبار لازم برخوردار است؟

روش‌شناسی

بر اساس سیاق کلی و فراگیر مفهوم پژوهش، این مطالعه «آمیخته» از نوع اکتشافی است؛ در بخش کیفی، با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی متون، مضامین یافته‌های مقالات اصیل پژوهشی و رساله‌ها استخراج، کدبندی و تم‌سازی شدند در انتهای این فرآیند، چارچوب موردنظر اکتشاف و در قالب الگو طبقه‌بندی و ارائه شد. در بخش کمی با بهره‌گیری از روش پژوهش توصیفی از نوع ارزشیابی، الگوی ارائه‌شده اعتبارسنجی شد.

در مرحله اول (طراحی چارچوب) با جستجوی کلیدواژه‌های «آموزش کارآفرینی»، «دانشگاه» یا «موسسه آموزش عالی» در پایگاه‌های اطلاعاتی فارسی با تأکید بر پایگاه استنادی علوم جهان اسلام و نیز «Entrepreneurship Education» «University/Universities»، «Higher Education Institution/s» در پایگاه‌های اطلاعاتی لاتین با تأکید بر منابع پایگاه استنادی WoS، متون پژوهشی مرتبط با موضوع استخراج و تحلیل شدند. در این مرحله، مضامین محتوای مرتبط با عناصر پنج‌گانه اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های تدریس و ارزشیابی برنامه درسی استخراج و در قالب چارچوب پیشنهادی ارائه شد.

عمیق‌تر مطالعات منتشرشده در ایران و حتی بسیاری از کشورهای دیگر حاکی از آن است که آموزش کارآفرینی در دانشگاه‌ها بیشتر برای دانشجویان برگزار می‌شوند و حتی مطالعات انجام‌شده نیز بیشتر این قشر را در کانون توجه قرار داده‌اند. دوره‌های آموزش کارآفرینی بسیار محدودی برای اعضای هیئت‌علمی برگزاری شده و می‌شود و مطالعات مرتبط با آن‌ها نیز بسیار کمتر است یا نتایج آن‌ها انتشار نیافته است؛ همچنین برنامه درسی مدونی به‌عنوان برنامه درسی کارگاه‌های آموزشی ویژه توانمندسازی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها که ستون‌های اساسی آموزش در دانشگاه‌ها هستند نیز یافت نشد و در این زمینه نیز پژوهشی انجام‌نشده است. در ابتدای تصمیم برای انجام این مطالعه، هدف طراحی و اعتبار‌یابی چارچوبی برای برنامه درسی «کارگاه آموزشی» ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی بود. بعد از شروع مطالعه و بررسی وب‌سایت سازمان ملی کارآفرینی ایران، برای استخراج سرفصل‌های مصوب آموزش و ترویج کارآفرینی، مشخص شد این سازمان هیچ‌گونه سرفصل مصوب برنامه درسی برای آموزش کارآفرینی ندارد. لیکن برای رفع این خلأ و رفع این نقصان، تحلیل یافته‌ها و نتایج تحقیقات انجام‌شده در زمینه آموزش کارآفرینی در بستر مؤسسات آموزش عالی به‌عنوان مبنا در نظر گرفته شد. در تبیین ضرورت انجام این مطالعه باید گفت که هرچند در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی، دوره‌های آموزش کارآفرینی در سطحی گسترده برگزار می‌شود ولی نهادینه شدن فرهنگ و دانش کارآفرینی در دانشگاه‌ها، نیازمند برخورداری از اساتیدی قدرتمند، باکفایت و آشنا با کارآفرینی است که بتوانند ویژگی‌های موردنیاز یک کارآفرین موفق را در دانشجویان بپروراند و آن‌ها را در مسیر کارآفرین بودن و شدن هدایت کنند. از این‌رو بهتر است بستری برای اساتید دانشگاه فراهم آید تا با مؤلفه‌ها و مقوله‌های کارآفرینی و اصول و راهکارهای تربیت این افراد آشنا شوند. چراکه ممکن

مراجعه حضوری به آن واحدها، تعداد افراد در حدود ۵۱ نفر تخمین زده شد. در این مرحله، ایمیل تمام افراد از واحدهای مربوطه اخذ و لینک پرسشنامه برای تمام آن‌ها ارسال گردید. از آن‌ها تقاضا گردید به گویه‌های پرسشنامه الکترونیکی پاسخ دهند؛ از آنجائی که تعداد کمی از افراد پاسخ داده بودند، بعد از ارسال ایمیل پیگیری و سپس تماس تلفنی با بسیاری از افراد، از گروه اساتید دانشگاه ارومیه ۲۶۱ پرسشنامه از گروه متخصصان برنامه درسی ۲۷ پرسشنامه و از گروه متخصصان کارآفرینی ۴۹ پرسشنامه گردآوری گردید.

در مرحله دوم (اعتبار یابی چارچوب)، جامعه آماری سه دسته بودند: دسته اول شامل کلیه متخصصان برنامه‌ریزی درسی (شامل اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان دکترای تخصصی) در دانشگاه‌های ارومیه، دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه به تعداد کل ۴۳ نفر. تمام اساتید دانشگاه ارومیه، بر اساس آمار ارائه‌شده توسط واحد اتوماسیون اداری، ۴۹۱ نفر. متخصصان کارآفرینی (منظور کلیه کسانی که در شرکت‌های دانش‌بنیان و واحدهای فناوری مستقر در پارک و مراکز رشد در دانشگاه‌های استان فعال هستند) که بر اساس آمار موجود در وبسایت این مراکز و

جدول ۱: مشخصات جامعه و نمونه آماری پژوهش

عنوان	اسامی نظرات مورد استفاده	تعداد	تعداد نمونه
متخصصان برنامه درسی	متخصصان برنامه درسی در دانشگاه ارومیه (اعضای هیئت‌علمی و دانشجویان مقطع دکترای تخصصی) متخصصان برنامه درسی در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه متخصصان برنامه درسی در دانشگاه فرهنگیان	۴۳ نفر	۲۷ نفر
اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه	اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه	۴۹۱	۲۶۱ نفر
متخصصان کارآفرینی	متخصصان شرکت‌های دانش‌بنیان، واحدهای فناوری مستقر در پارک‌ها و مراکز رشد دانشگاه‌های ارومیه، دانشگاه صنعتی ارومیه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ارومیه	۵۱ نفر	۴۹ نفر

از تأیید از سوی متخصصان امر نهایی گردید. در بخش دوم (اعتبار یابی الگو) پرسشنامه‌ای محقق ساخته دارای تعداد ۶۱ گویه (بر اساس نظریات صاحب‌نظران، اندیشمندان و متخصصان که در پیشینه پژوهشی منتشر و مکتوب شده بودند) طراحی گردید. در این پرسشنامه:

- الف) اهداف برنامه درسی کارگاه آموزشی ۱۰ گویه
- ب) محتوای برنامه درسی کارگاه آموزشی ۱۳ گویه
- پ) فعالیت‌های یادگیری برنامه درسی کارگاه آموزشی ۱۱ گویه
- ت) روش‌های تدریس برنامه درسی کارگاه آموزشی ۱۸ گویه

ابزار گردآوری داده‌ها در گام نخست فیش‌برداری بود. بدین ترتیب که در گام نخست برای طراحی چارچوب برنامه درسی «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت‌علمی دانشگاه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی و تعیین ویژگی‌های مرتبط با عناصر برنامه درسی (اهداف، محتوا، فعالیت‌های یادگیری، روش‌های تدریس و ارزشیابی) به روش مطالعه کتابخانه‌ای اسنادی و بررسی منابع چاپی و الکترونیکی بر اساس فیش‌نویسی جمع‌آوری شد و پس از حذف موارد تکراری و دسته‌بندی و تلخیص و تنظیم فهرست نهایی، مؤلفه‌ها و ساختار چارچوب تعیین و پس

عناصر برنامه درسی «کارگاه‌های آموزش کارآفرینی» استفاده شده است. در این مرحله برای اعتبار یابی الگوی برنامه درسی طراحی شده از منظر متخصصان امر شامل سه گروه «اساتید دانشگاهی»، «متخصصان برنامه‌ریزی درسی» و «متخصصان کارآفرینی» از روش‌های آماری خنثی دو بهره گرفته شده است. آزمون‌ها در نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند و برای طراحی الگو یا مدل نهایی از نرم‌افزار Visio استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌ها در قالب یک سؤال و یک فرضیه تنظیم شده است:

سؤال اول: الگوی چارچوب "کارگاه آموزشی" به منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی شامل چه مؤلفه‌هایی است؟

برای پاسخگویی به سؤال اول، ویژگی‌های مؤلفه‌های «اهداف»، «محتوا»، «روش‌های تدریس»، «فعالیت‌های یادگیری» و «ارزشیابی» در متون پژوهشی مورد بررسی قرار گرفته است. یافته‌های مربوط به هر یک از این مؤلفه‌ها/عناصر به صورت جداول ۲ به بعد ارائه شده است.

۱) چارچوب مؤلفه اهداف «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی کدام است؟

یافته‌های جدول ۱ حاکی از آن است که بر طبق تحلیل کیفی محتوای متون پژوهشی ۱۱ ویژگی برای «اهداف برنامه درسی آموزش کارآفرینی» استخراج شده است که این ویژگی‌ها تحت سه مضمون اصلی و ۱۱ مضمون فرعی تنظیم و تقسیم‌بندی شده است.

۲) چارچوب مؤلفه محتوای «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی کدام است؟

ث) ارزشیابی برنامه درسی کارگاه آموزشی ۹ گویه روایی پرسشنامه، با مراجعه به قضاوت متخصصان تأیید شد. در بررسی روایی، روایی ابزار از بعد «قابلیت اندازه‌گیری هدف (اعتبار درونی)» بررسی شد بدین ترتیب که بعد از طراحی پرسشنامه، پرسشنامه ساخته شده به تعدادی از اساتید برنامه‌ریزی درسی و کارآفرینی ارسال شد و از آن‌ها خواسته شد بررسی نمایند که آیا گویه‌ها و مؤلفه‌های پرسشنامه مرتبط با هر یک از مؤلفه‌های عنصر برنامه درسی کارگاه آموزشی ارتقای صلاحیت حرفه‌ای اساتید دانشگاه، قابلیت اندازه‌گیری ویژگی‌های موردنظر را دارند یا نه؟ بعد از پیگیری‌های لازم، بازخوردها و اصلاحات خواسته شده در پرسشنامه اعمال شدند.

برای بررسی پایایی ابزار نیز، پرسشنامه تهیه شده در اختیار ۱۵ نفر از اساتید دانشگاه و متخصصان کارآفرینی قرار گرفت. پرسشنامه در مقیاس رتبه‌ای با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت «خیلی زیاد=۵»، «زیاد=۴»، «متوسط=۳»، «کم=۲» و «خیلی کم=۱» تنظیم شده بود که بعد از گردآوری پرسشنامه‌ها، روایی ابزار با استفاده از روش آماری آلفای کرون باخ بررسی گردید. ضریب آلفای کرون باخ برای این پرسشنامه ۰/۹۲۱ محاسبه و گزارش شده است.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در مرحله‌ی نخست از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده گردید بدین ترتیب که با واکاوی متون پژوهشی، مفاهیم و اصطلاحات تخصصی مرتبط با ویژگی‌های عناصر برنامه درسی موردنظر استخراج گردید و ضمن دسته‌بندی، طبقه‌بندی و سپس نام‌گذاری آن‌ها، روابط مناسب بین مضامین مستخرج شده نیز برقرار گردید یافته‌ها در قالب الگو ارائه شد.

در مرحله‌ی دوم برای اعتبار یابی چارچوب برنامه درسی ارائه شده، از روش‌های آماری توصیفی از قبیل تلخیص، ترتیب، طبقه‌بندی و دسته‌بندی و ارائه جداول و نمودارها و وزن دهی به عوامل مربوط به ویژگی‌های

جدول ۲: مضامین اصلی و فرعی ویژگی‌های مؤلفه اهداف «کارگاه آموزشی» مستخرج از متون پژوهشی

عنصر برنامه درسی	ویژگی‌های مستخرج شده	شواهد نظری و پژوهشی	کدگذاری اصلی	کدگذاری فرعی
اهداف برنامه درسی کارگاه آموزشی کارآفرینی اساتید دانشگاه	پرورش روحیه اتکا به خود و ریسک‌پذیری؛ پرورش مهارت‌های عالی ذهنی فراگیران؛ پرورش تفکر انتقادی و نقد و تحلیل؛ مدیریت کسب‌وکارهای کوچک؛ مهندسی تجاری‌سازی ایده؛ تحلیل محیط کسب‌وکار؛ ایده‌سازی؛ آشنایی با تفکر کار گروهی؛ آشنایی با تفکر حل مسئله؛ بهبود انگیزش؛ فرصت‌جویی؛ تقویت گرایش افراد نسبت به استقلال؛ تعریف مفاهیم کارآفرینی	Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004); Ojaghi, Naderi, & Rezaie, (2013); Hynes (1996); Yu, (2007); Khosravi-Pour, Irvani, Hosseini, & Movahed-Mohammadi, (2008); Abdollahi & Maghsoudi (2012); Sharif, Jamshidiyan, Rahimi, Naderi, (2011); Abdollahzadeh-Salmasi, Anvari, Anvari, & Sharifi, (2015); Sohrabi (2019)	شناختی	۱) آشناسازی اساتید دانشگاه با مفهوم کارآفرینی
				۲) آشناسازی اساتید دانشگاه با مفهوم خلاقیت
				۳) آشناسازی اساتید دانشگاه با مفهوم ایده
				۴) آشناسازی اساتید دانشگاه با مفهوم فرصت‌طلبی
				۵) آشناسازی اساتید دانشگاه با مفهوم خطرپذیری / ریسک‌پذیری
			عاطفی	۷) توانمندی فراگیران در آماده‌سازی و پیاده‌سازی پروژه‌ها
				۸) توانمندی اساتید در تشخیص فرصت‌ها و موقعیت‌های کسب‌وکار
			مهارتی	۹) مهارت فراگیران در نگارش طرح و بوم کسب‌وکار
				۱۰) مهارت فراگیران در پیاده‌سازی اصول و راهکارهای سرمایه‌گذاری و طرح‌های کسب‌وکار

جدول ۳: مضامین اصلی و فرعی ویژگی‌های مؤلفه محتوای برنامه درسی «کارگاه آموزشی» مستخرج از متون پژوهشی

عنصر برنامه درسی	ویژگی‌های مستخرج شده	شواهد نظری و پژوهشی	کدگذاری اصلی	کدگذاری فرعی
محتوای برنامه درسی	آشنایی با خصوصیت‌های کارآفرین؛ مهارت‌های پروژه شامل مدیریت، نوآوری، بازاریابی و ارتباطات؛ مهارت‌های کسب‌وکار و کارآفرینی شامل رهبری، شبکه‌سازی، برنامه‌ریزی اقتصادی؛ مدیریت منابع و امور مالی؛ بازاریابی و مهارت فروشنده‌گی؛ خلق ایده و کشف فرصت‌ها؛ برنامه‌ریزی کسب‌وکار؛ استفاده از رویکرد میان‌رشته‌ای و فرا رشته‌ای؛ تناسب داشتن مطالب	Luczkiw, (2008); Mwasalwiba, (2010); Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004); Abdollahi & Maghsoudi (2012); Sharif, Jamshidiyan, Rahimi, Naderi, (2011); Ojaghi, Naderi, & Rezaie, (2013); Cotoi et al. (2011); Yu, (2007); Abdollahzadeh-Salmasi, Anvari, Anvari, & Sharifi, (2015);	تجارت	۱) محتوای مربوط به مبانی کسب‌وکار
				۲) محتوای مربوط به فنون تحلیلی
				۳) محتوای مربوط به قابلیت شناخت و راهنمایی در فرصت‌های کسب‌وکار
				۴) محتوای مربوط به مفهوم کارآفرینی، موسسه و کارآفرینی
				۵) محتوای مربوط به ایجاد ایده خلق ایده، خلاقیت و نوآوری
			و	۶) محتوای مربوط به شناخت از پروژه‌ها، فرموله بندی و ارزیابی
				۷) محتواهای تقویت‌کننده توانمندی مهارت شناخت موقعیت

۸) محتواهای خلق/ایجاد توسعه‌دهنده مهارت‌های کارآفرینی در افراد	پژوهشی	Sohrabi (2019)	نظری و کار عملی؛ مبانی کسب‌وکار؛ تأکید بر مهارت‌های مدیریت کسب‌وکار؛ آشنایی با بازارهای مرتبط با محصولات کشاورزی؛ فرصت‌جویی؛ فنون تحلیلی؛ ارتباطات و مهارت‌های بین فردی؛ سواد مالی و سرمایه‌گذاری؛ مهارت‌های دیجیتالی؛ روند قانونی دریافت تسهیلات از مؤسسات مالی؛ تدوین طرح کسب‌وکار؛ آموزش اصول و فنون مذاکره و بازاریابی اقتصادی
۹) محتواهای اهمیت بخشی به ذهنیت کارآفرینی			
۱۰) محتواهای تأثیرگذار بر نگرش اساتید نسبت به خصوصیت‌های افراد کارآفرین			
۱۱) محتوای مربوط به آشنایی با فنون پیمایش بازاری و ابزارهای پیمایش بازار			
۱۲) محتوای مربوط به توانمندی داشتن مهارت‌های برقراری ارتباط			
۱۳) محتوای مربوط به روند قانونی دریافت تسهیلات از مؤسسات مالی			

یافته‌های جدول ۳ حاکی از آن است که بر طبق تحلیل کیفی محتوا متون پژوهشی ۱۳ ویژگی برای «محتوای برنامه درسی آموزش کارآفرینی» استخراج شده است که این ویژگی‌ها تحت سه مضمون اصلی و ۱۳ مضمون فرعی تنظیم و تقسیم‌بندی شده است.

۳) چارچوب مؤلفه فعالیت‌های یادگیری «کارگاه آموزشی» به‌منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی کدام است؟

جدول ۴: مضامین اصلی و فرعی ویژگی‌های مؤلفه فعالیت‌های یادگیری «کارگاه آموزشی» مستخرج از متون پژوهشی

عناصر برنامه درسی	ویژگی‌های مستخرج شده	شواهد نظری و پژوهشی	کدگذاری اصلی	کدگذاری فرعی
مؤلفه فعالیت‌های یادگیری «کارگاه آموزشی»	تجربه در محیط‌های یادگیری واقعی؛ یادگیری تجربی؛ کار گروهی و مشارکت در یادگیری؛ یادگیری بر اساس انجام پروژه؛ آموزش از راه کارآموزی؛ بازدید از کسب-وکارهای موفق؛ تکالیفی همانند نوشتن طرح توجیهی؛ آشنا شدن اساتید با جنبه‌های عملی آن در شرکت-	Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004); sharifzadeh, & Abdullahzadeh (2015); Okudan & Rezasa, (2006); Abdollahi & Maghsoudi (2012); Sohrabi (2019); Tan and Frank, (2006); Malekipour, Mirjaleli, Moghimi Firouzabad, (2019)	شناختی	۱) آشنایی با فعالیت یادگیری به‌صورت مستقل به‌طوری‌که هرکسی مسئولیت یادگیری خود را بر عهده داشته باشد. ۲) آشنایی با فعالیت یادگیری از طریق معرفی منابع و تدریس آن‌ها در دوره کارگاه آموزشی. ۳) آشنایی با فعالیت یادگیری از طریق انجام تکالیف همانند انجام پروژه یا نوشتن طرح توجیهی. ۴) آشنایی با فعالیت یادگیری از طریق بازدید از محیط کسب‌وکارهای موفق. ۵) همه اعضای هیئت‌علمی رسمی، به فعالیت‌های یادگیری کارآفرینی ارزش قائل هستند. ۶) همه افرادی که حداقل سه سال سابقه تدریس در دانشگاه را داشته‌اند ارزشمندی فعالیت‌های یادگیری را درک می‌کنند و با اصول اصلاح و غنی ساختن نگرش کارآفرینی آشنایی دارند ۷) آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در مرتبه دانشجویی و
			عاطفی	

ها و سازمان‌ها؛ یادگیری مسئله محور		بالاتر قرار دارند به‌خوبی می‌توانند بین عواطف و احساسات و منطق حالتی تعادل برقرار نمایند.
	مهارتی	۸) آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در فرایندهای کارآفرینانه مانند ثبت اختراع یا شرکت دانش‌بنیان و ... مشارکت داشته‌اند به‌خوبی می‌توانند ضمن احترام به ارزش‌های اخلاقی فعالیت‌های یادگیری را هدایت نمایند.
		۹) فعالیت یادگیری به‌صورت مستقل باشد و هرکسی مسئولیت یادگیری خود را بر عهده داشته باشد.
		۱۰) فعالیت یادگیری از طریق معرفی منابع و تدریس آن‌ها در دوره کارگاه صورت گیرد.
		۱۱) فعالیت یادگیری با انجام تکالیفی همانند انجام پروژه یا نوشتن طرح توجیهی صورت گیرد.
		۱۲) فعالیت یادگیری با بازدید از محیط کسب‌وکارهای موفق صورت گیرد.

۴) چارچوب مؤلفه روش‌های تدریس «کارگاه آموزشی» به‌منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی کدام است؟

یافته‌های جدول ۴ حاکی از آن است که بر طبق تحلیل کیفی محتوا متون پژوهشی ۱۲ ویژگی برای «مؤلفه فعالیت‌های یادگیری «کارگاه آموزشی» استخراج شده است که این ویژگی‌ها تحت سه مضمون اصلی و ۱۲ مضمون فرعی تنظیم و تقسیم‌بندی شده است.

جدول ۵: مضامین اصلی و فرعی ویژگی‌های مؤلفه روش‌های تدریس «کارگاه آموزشی» مستخرج از متون پژوهشی

عناصر برنامه درسی	ویژگی‌های مستخرج شده	شواهد نظری و پژوهشی	کدگذاری اصلی	کدگذاری فرعی	
مؤلفه روش‌های تدریس «کارگاه آموزشی»	تعریف پروژه؛ روش حل مسئله؛ اقدام پژوهی؛ پرهیز از تمرکز بر روش سخنرانی و روی آوردن به تدریس تعاملی؛ آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری؛ چگونگی ایده یابی؛ تدریس مبتنی بر سبک یادگیری فراگیران؛ ملاقات با کارآفرینان؛ بحث گروهی؛ دوره‌های کارورزی	Okudan & Rezasa, (2006); Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004); sharifzadeh, & Abdollahzadeh (2015); Yadollahi Farsi, Mirarab Razi, (2009); Giersch, (2014); Kickul, Gundry, & Barbosa, (2010); rajabi,papzan, Azami, Sulaimany, (2012)	شناختی	۱) آشنایی با روش تدریس مبتنی بر سخنرانی. ۲) آشنایی با روش تدریس تعامل و مباحثه با فراگیران. ۳) آشنایی با روش تدریس از طریق ملاقات با کارآفرینان. ۴) آشنایی با روش تدریس بر اساس تعریف پروژه. ۵) آشنایی با روش تدریس مبتنی بر تعریف دوره‌های کارورزی. ۶) آشنایی با روش تدریس آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری. ۷) آشنایی با روش تدریس اقدام پژوهی. ۸) متخصصان برنامه‌ریزی درسی با رتبه دانشیار و بالاتر را روش‌های تدریس مؤلفه‌های کارآفرینی	
			عاطفی		

آشنایی بهتری دارند.	رفتاری			
۹) متخصصان کسب‌وکار، با رتبه دانشیار و بالاتر با روش‌های کارآفرینی آشنایی بهتری دارند.				
۱۰) متخصصان کسب‌وکار دارای موسسه به ماهیت کارآفرینانه نسبت به دیگران، بهتر با روش‌های تدریس کارآفرینی آشنایی دارند.				
۱۱) کارآفرینان و صاحبان مؤسسات دانش‌بنیان بهتر می‌توانند مؤلفه‌های کارآفرینی را تدریس نمایند.				
۱۲) روش تدریس استاد می‌تواند مبتنی بر سخنرانی باشد.				
۱۳) روش تدریس استاد می‌تواند با تأکید بر تعامل و مباحثه با فراگیران باشد.				
۱۴) روش تدریس استاد می‌تواند از طریق ملاقات با کارآفرینان انجام گیرد.				
۱۵) روش تدریس استاد می‌تواند بر اساس تعریف پروژه انجام گیرد.				
۱۶) روش تدریس استاد می‌تواند مبتنی بر تعریف دوره‌های کارورزی و در طی آن انجام گیرد.				
۱۷) روش تدریس استاد می‌تواند طی آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری انجام گیرد.				
۱۸) روش تدریس استاد می‌تواند طی اقدام پژوهی انجام گیرد.				

جدول ۶: مضامین اصلی و فرعی ویژگی‌های مؤلفه ارزشیابی «کارگاه آموزشی» مستخرج از متون پژوهشی

عناصر برنامه درسی	ویژگی‌های مستخرج شده	شواهد نظری و پژوهشی	کدگذاری اصلی	کدگذاری فرعی
مؤلفه ارزشیابی «کارگاه آموزشی»	خودارزیابی؛ ارزیابی تحلیل شکست؛	Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004); Sohrabi (2019); Sharif, Jamshidiyan, Rahimi, Naderi, (2011); Zhou, Xu (2012); Zabalawi, Toglaw, and Alsarheed, (2020)	شناختی	۱) آشنایی با ارزیابی تحلیل شکست
	ارزیابی تفکر خلاق؛ تأکید بر بازخورد؛ توجه به تعامل و مشارکت منابع انسانی؛ انجام پروژه؛			۲) آشنایی با ارزیابی تفکر خلاق
	ارزیابی مستقیم؛		عاطفی	۳) نهادینه ساختن خودارزیابی، تأثیر مثبتی روی توانمندی کارآفرینی دارد.
	ارزیابی غیرمستقیم			۴) ارزیابی مستمر فراگیران ارزشمندی و اهمیت موضوع را برجسته می‌نماید.
				۵) با برجسته کردن بازخورد و تعامل نشان داده می‌شود موضوع بسیار اهمیت دارد.
				۶) برخورداری از مهارت نحوه‌ی انجام پروژه
				۷) برخورداری از مهارت نحوه و مراحل ارزشیابی مستقیم
				۸) برخورداری از مهارت نحوه‌ی توجه به تعامل و مشارکت منابع انسانی
				۹) برخورداری از مهارت نحوه‌ی ارزشیابی غیرمستقیم

مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی از منظر متخصصان ذی‌ربط اعتبار دارد.

در فرضیه دوم که اعتبار یابی ویژگی‌های عناصر برنامه درسی «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی موردبررسی قرار گرفته است. فرض صفر به صورت زیر است:

«توزیع نظر اعضای هیئت‌علمی، متخصصان برنامه‌ریزی درسی و متخصصان کارآفرینی در خصوص مؤلفه‌های اهداف/محتوا/فعالیت‌های یادگیری/روش‌های تدریس/ارزشیابی «کارگاه‌های آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی یکسان نیست». برای آزمون این فرض، ابتدا از آمار توصیفی برای گزارش نظرات گروه‌های سه‌گانه استفاده شده و سپس آزمون خی دو برای مقایسه نظرات هر سه گروه در این مؤلفه ارائه شده است:

یافته‌های جدول ۵ حاکی از آن است که بر طبق تحلیل کیفی محتوا متون پژوهشی ۱۸ ویژگی برای مؤلفه روش‌های تدریس «کارگاه آموزشی» استخراج شده است که این ویژگی‌ها تحت سه مضمون اصلی و ۱۸ مضمون فرعی تنظیم و تقسیم‌بندی شده است.

۵) چارچوب مؤلفه ارزشیابی «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای (شناختی، عاطفی و مهارتی) اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی کدام است؟

یافته‌های جدول ۶ حاکی از آن است که بر طبق تحلیل کیفی محتوا متون پژوهشی ۹ ویژگی برای «مؤلفه ارزشیابی «کارگاه آموزشی»» استخراج شده است که این ویژگی‌ها تحت سه مضمون اصلی و ۹ مضمون فرعی تنظیم و تقسیم‌بندی شده است.

فرضیه دوم: الگوی ارائه شده برای چارچوب "کارگاه آموزشی" به منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه

جدول ۷. توزیع و درصد فراوانی پاسخ اعضای هیئت‌علمی در ارتباط با مؤلفه‌های پیشنهادی

عناصر برنامه درسی	شاخص‌ها		خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد
	گروه‌ها	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
عناصر اهداف	اعضای هیئت‌علمی	۱۳	۱,۷	۲۰	۲,۶	۱۷۷	۲۲,۷	۲۳۷	۳۰,۴	۳۳۳	۴۲,۷
	متخصصان برنامه‌ریزی درسی	۴	۱,۴	۵	۱,۸	۸۷	۳۱,۱	۱۰۳	۳۶,۸	۸۱	۲۸,۹
	متخصصان کارآفرینی	۱	۰,۲	۷	۱,۴	۱۶۱	۳۲,۹	۱۸۱	۳۶,۹	۱۴۰	۲۸,۶
عناصر محتوا	اعضای هیئت‌علمی	۴۸	۱,۴	۱۰۷	۳,۲	۶۸۴	۲۰,۲	۹۸۷	۲۹,۲	۱۵۵۴	۴۶
	متخصصان برنامه‌ریزی درسی	۹	۲,۵	۱۵	۴,۱	۹۱	۲۵,۱	۱۰۹	۳۰	۱۳۹	۳۸,۳
	متخصصان کارآفرینی	۸	۱,۳	۱۲	۱,۹	۱۶۱	۲۵,۳	۲۰۳	۳۱,۹	۲۵۲	۳۹,۶
عناصر روش‌های تدریس	اعضای هیئت‌علمی	۱۱۲	۲,۴	۱۲۰	۲,۶	۹۵۲	۲۰,۳	۱۴۲۵	۳۰,۵	۲۰۷۰	۴۴,۲
	متخصصان برنامه‌ریزی درسی	۲۴	۴,۸	۲۰	۴	۹۸	۱۹,۴	۱۴۹	۲۹,۶	۲۱۳	۴۲,۳
	متخصصان کارآفرینی	۱۸	۲	۱۹	۲,۲	۱۶۵	۱۸,۷	۲۷۱	۳۰,۷	۴۰۹	۴۶,۴
عناصر فعالیت‌های یادگیری	اعضای هیئت‌علمی	۱۳۸	۴,۸	۱۷۲	۶	۶۸۷	۲۴	۹۰۱	۳۱,۵	۹۶۲	۳۳,۶
	متخصصان برنامه‌ریزی درسی	۰	۰	۲۵	۸,۵	۸۴	۲۸,۷	۸۷	۲۹,۷	۹۷	۳۳,۱
	متخصصان کارآفرینی	۰	۰	۱۶	۳,۱	۸۶	۱۶,۴	۱۴۸	۲۸,۳	۲۷۳	۵۲,۲
عناصر ارزشیابی	اعضای هیئت‌علمی	۳۰	۱,۳	۶۳	۲,۷	۶۰۲	۲۵,۷	۸۰۸	۳۴,۵	۸۳۷	۳۵,۸
	متخصصان برنامه‌ریزی درسی	۸	۳,۲	۱۵	۶	۵۳	۲۱	۷۶	۳۰,۲	۱۰۰	۳۹,۷
	متخصصان کارآفرینی	۵	۱,۱	۹	۲	۷۵	۱۷	۱۲۱	۲۷,۴	۲۳۱	۵۲,۴

۵ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۸,۸ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۴,۲ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «کم» و «خیلی کم» را انتخاب کرده‌اند بر طبق یافته‌های جدول ۷، یافته‌های مربوط به عنصر فعالیت‌های یادگیری حاکی از آن است ۶۵,۱ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۶۲,۸ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۸۰,۵ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «خیلی زیاد» و «زیاد» را انتخاب کرده‌اند؛ و فقط از ۱۰,۸ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۸,۵ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۳,۱ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «کم» و «خیلی کم» را انتخاب کرده‌اند

بر طبق یافته‌های جدول ۷، یافته‌های مربوط به عنصر ارزشیابی حاکی از آن است ۷۰,۳ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۶۹,۹ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۷۹,۸ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «خیلی زیاد» و «زیاد» را انتخاب کرده‌اند؛ و فقط از ۴ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۹,۲ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۳,۱ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «کم» و «خیلی کم» را انتخاب کرده‌اند.

بر طبق یافته‌های جدول ۷، مربوط به عنصر اهداف، حاکی از آن است ۷۳/۱ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۶۵/۷ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۶۵/۵ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «خیلی زیاد» و «زیاد» را انتخاب کرده‌اند؛ و فقط ۴/۳ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۳/۲ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۱/۶ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «کم» و «خیلی کم» را انتخاب کرده‌اند.

بر طبق یافته‌های جدول ۷، یافته‌های مربوط به عنصر محتوا حاکی از آن است ۷۵,۲ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۶۸,۳ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۷۱,۵ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «خیلی زیاد» و «زیاد» را انتخاب کرده‌اند؛ و فقط ۴,۶ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۶,۶ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۳,۲ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «کم» و «خیلی کم» را انتخاب کرده‌اند

بر طبق یافته‌های جدول ۷، یافته‌های مربوط به عنصر روش‌های تدریس حاکی از آن است ۷۴,۵ درصد از اعضای هیئت‌علمی، ۷۱,۹ درصد از متخصصان برنامه درسی و ۷۷,۱ درصد از متخصصان کارآفرینی گزینه‌های «خیلی زیاد» و «زیاد» را انتخاب کرده‌اند؛ و فقط

جدول ۸. میزان اجماع نظر صاحب‌نظران برای عامل‌های عنصر اهداف با استفاده از آزمون خی دو

گویه‌ها	آماره خی دو	درجه آزادی	سطح خطاپذیری a	سطح معناداری
مؤلفه اهداف	۴۶/۸۶۲	۸	۰/۰۵	۰/۰۰۰
مؤلفه محتوا	۲۵,۶۲۴	۸	۰,۰۵	۰,۰۰۱
مؤلفه روش‌های تدریس	۱۷,۸۹۷	۸	۰,۰۵	۰,۰۲۲
مؤلفه فعالیت‌های یادگیری	۱۰۹,۴۸۶	۸	۰,۰۵	۰,۰۰۰
مؤلفه ارزشیابی	۶۱,۵۳۳	۸	۰,۰۵	۰,۰۰۰

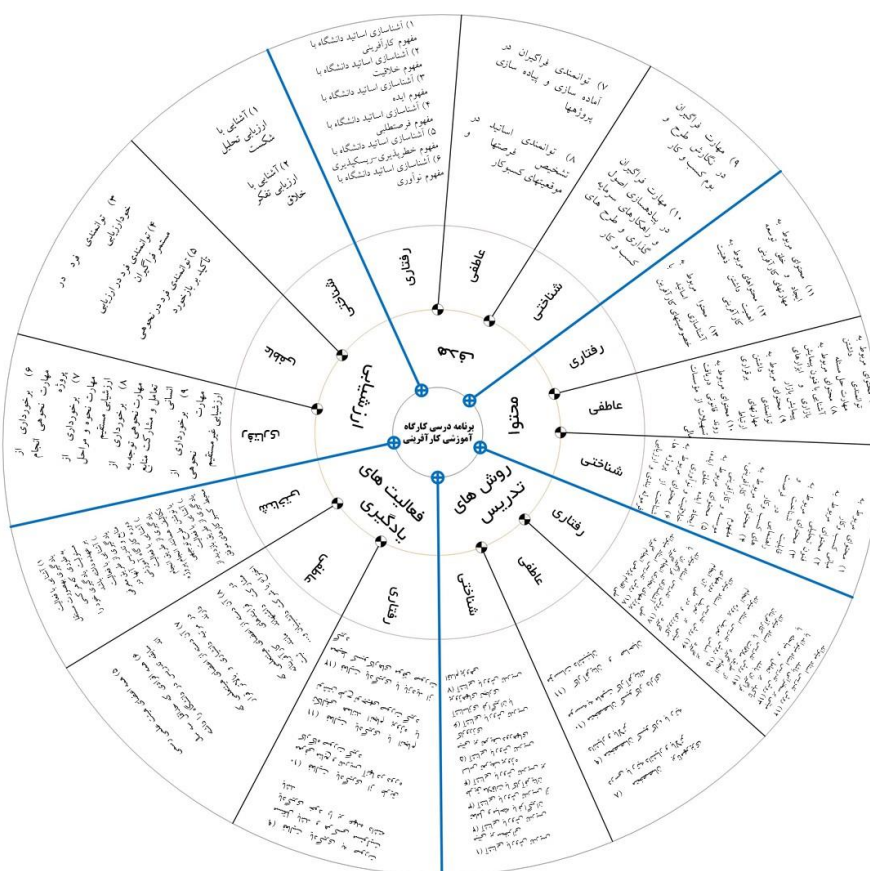
جدول ۸ نتیجه تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون خی دو را نشان می‌دهد. از آنجائی که در تمام عناصر برنامه درسی اهداف/محتوا/فعالیت‌های یادگیری/روش-های تدریس/ارزشیابی برنامه درسی در سطح خطاپذیری ۵ درصد و درجه آزادی ۸، مقدار سطح معناداری کمتر از ۰,۰۵ بوده و مقادیر به‌دست‌آمده از

آزمون خی دو از مقدار جدول بزرگ‌تر است، لذا فرض صفر مبنی بر یکسان نبودن نظر اعضای هیئت‌علمی، متخصصان برنامه درسی و متخصصان کارآفرینی رد و فرض پژوهش پذیرفته می‌شود. به‌این ترتیب که تفاوت معناداری بین دیدگاه سه گروه در مورد مناسب بودن ویژگی‌های مربوط به عوامل «اهداف/محتوا/فعالیت‌های

هستند و از نظر آنان این ویژگی‌ها مناسب هستند و نظر همه گروه‌های تحت مطالعه یکسان و هم‌راستا هستند؛ و لذا فرض صفر مبنی بر یکسان نبودن نظر متخصصان رد و فرض پژوهش در خصوص یکسان بودن نظر هر سه گروه پذیرفته می‌شود.

لذا بر اساس نتایج فوق‌الذکر مدل به صورت زیر مورد تأیید قرار گرفت:

یادگیری/روش‌های تدریس/ارزشیابی» در برنامه درسی «کارگاه‌های آموزشی» به منظور ارتقا صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی وجود ندارد و هر سه گروه در مورد مناسب بودن آن‌ها اتفاق نظر دارند. با توجه به محتویات جدول شماره ۸ ملاحظه می‌شود که بیش از هفتاد درصد متخصصان موافق ویژگی‌های ارائه‌شده برای عناصر برنامه درسی کارگاه‌های آموزشی

شکل شماره ۱: مدل نهایی پژوهش

یک از عناصر موردنظر شامل اهداف، محتوا، روش‌های تدریس، فعالیت‌های یادگیری و ارزشیابی استخراج و تعیین گردیدند.

در تمام برنامه‌های درسی، اهداف، از جمله اساسی‌ترین مقوله‌های برنامه محسوب می‌شوند به طوری که اگر به طور مناسبی شناسایی و تدارک دیده شوند، می‌توانند اقدامات دیگر و نیز مراحل مختلف

بحث و نتیجه‌گیری

بر طبق یافته‌ها، ارائه چارچوب «کارگاه آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی و اعتباریابی آن از منظر متخصصان ذی‌ربط مدنظر است. در این چارچوب، با مطالعه یافته‌های پیشین و بررسی مباحث نظری، عوامل و ویژگی‌های هر

بررسی متون، تعداد سیزده ویژگی، به‌عنوان ویژگی‌های محتوای برنامه درسی کارگاه‌های آموزشی پیشنهاد شدند. این ویژگی‌ها در سه مضمون فرعی «شناختی»، «عاطفی» و «مهارتی» تنظیم شده است. ویژگی‌های «محتوای مربوط به مبانی کسب‌وکار»، «محتوای مربوط به فنون تحلیلی»، «محتوای مربوط به قابلیت شناخت و راهنمایی در فرصت‌های کسب‌وکار»، «محتوای مربوط به مفهوم کارآفرینی، موسسه و کارآفرینی»، «محتوای مربوط به ایجاد ایده خلق ایده، خلاقیت و نوآوری»، «محتوای مربوط به شناخت از پروژه‌ها، فرموله بندی و ارزیابی» به‌عنوان ویژگی‌های شناختی محتوا پیشنهاد شدند. در مورد ویژگی‌های مهارتی یا عملکردی، ویژگی‌های «محتوای مربوط به توانمندی داشتن مهارت حل مسئله»، «محتوای مربوط به آشنایی با فنون پیمایش بازاری و ابزارهای پیمایش بازار»، «محتوای مربوط به توانمندی داشتن مهارت‌های برقراری ارتباط» و «محتوای مربوط به روند قانونی دریافت تسهیلات از مؤسسات مالی» پیشنهاد شدند؛ و در حوزه ویژگی‌های عاطفی نیز، ویژگی‌های «محتوای تقویت‌کننده توانمندی مهارت شناخت موقعیت»، «محتوای خلق/ایجاد توسعه‌دهنده مهارت‌های کارآفرینی در افراد»، «محتوای اهمیت بخشی به ذهنیت کارآفرینی» و «محتوای تأثیرگذار بر نگرش اساتید نسبت به خصوصیت‌های افراد کارآفرین» پیشنهاد گردیدند.

بررسی ویژگی‌های پیشنهادی عنصر محتوا حاکی از آن است که محتواها لازم است بتوانند مهارت‌های کارآفرینی را توسعه دهند. شاید بتوان گفت آنچه در اینجا مهم است این بینش است که می‌توان مهارت‌های کارآفرینی را آموزش و توسعه داد هرچند بسیاری از ویژگی‌های فرد کارآفرین ممکن است ریشه درونی و ژنتیکی داشته باشد. در قدم دوم، این محتواها لازم است این تفکر را نهادینه نماید که صرفاً برخورداری از ویژگی‌های کارآفرین بودن نمی‌تواند کارآفرینی را ایجاد نماید بلکه بایستی ذهنیت کارآفرینی نیز موجود باشد و

برنامه درسی را تسهیل نمایند. یافته‌های پژوهش در سه مضمون اصلی دسته‌بندی شده‌اند که عبارت‌اند از «اهداف شناختی»، «اهداف عاطفی» و «اهداف رفتاری». بر طبق یافته‌ها، لازم است اهداف زیر در این کارگاه‌های آموزشی محقق شوند: «آشنایی با مفهوم کارآفرینی»، «آشنایی اساتید دانشگاه با مفهوم خلاقیت»، «آشنایی اساتید دانشگاه با مفهوم ایده»، «آشنایی اساتید دانشگاه با مفهوم فرصت‌طلبی»، «آشنایی اساتید دانشگاه با مفهوم خطرپذیری/ریسک‌پذیری» و «آشنایی اساتید دانشگاه با مفهوم نوآوری»، این موارد تحت عنوان اهداف شناختی دسته‌بندی و ارائه شدند. انتظار می‌رود در پایان این دوره‌ها «اساتید دانشگاه توانمندی آماده‌سازی و پیاده‌سازی پروژه‌ها را داشته باشند»، «اساتید دانشگاه توانمندی تشخیص فرصت‌ها و موقعیت‌های کسب‌وکار را داشته باشند» این دو به‌عنوان اهداف عاطفی پیشنهاد شده‌اند. بر اساس یافته‌ها انتظار می‌رود «در پایان این دوره‌ها لازم است اساتید دانشگاه مهارت نگارش طرح و بوم کسب‌وکار را داشته باشند» و «در پایان این دوره‌ها لازم است اساتید دانشگاه مهارت پیاده‌سازی، اصول و راهکارهای سرمایه‌گذاری و طرح‌های کسب‌وکار را داشته باشند»، این اهداف نیز به‌عنوان اهداف رفتاری پیشنهاد شده‌اند.

یافته‌های این پژوهش از نظر «شکوفای کردن قدرت خلاقیت افراد در طول دوره‌های آموزشی» و «ارائه آموزش‌های لازم در راستای ریسک‌پذیری» با پژوهش Mortezanezhad, و Fejes, Nylund, & Wallin (2019) از Attaran, Hosseinikhah, Abbasi, (2017) همسوست. از منظر «آشنایی با روحیات افراد کارآفرین» با یافته‌های کوثری و نوروز زاده (۱۳۸۸) همسو است. و از منظر نهادینه ساختن قدرت «شناخت و تشخیص فرصت» با یافته‌های کوپوریلسکی (۱۹۹۵) همسو هست که آن را ستون اصلی فرآیند کارآفرینانه می‌داند.

یکی دیگر از عناصر مورد مطالعه، عنصر محتوای برنامه درسی کارگاه‌های آموزش کارآفرینی بود. بر طبق

کارآفرینی گنج‌انیده شوند. علاوه بر شناخت و آشنایی با راه‌حل مسئله، انتظار می‌رود مهارت‌های لازم در این زمینه، علی‌الخصوص مهارت‌های تحلیلی-پیمایشی را به‌خوبی آشنا باشند. نکته بسیار مهم و زیربنایی دیگری که انتظار می‌رود کارآفرینان با آن آشنایی داشته باشند آشنایی با قوانین، مقررات، آیین‌نامه‌ها و روندهای قانونی دریافت تسهیلات و کمک‌های مالی و اصول سرمایه‌گذاری باشد. لذا برای همراهی نمودن با کارآفرینان آینده و آشنا ساختن آن‌ها با روندهای قانونی و مقررات موجود در این زمینه، بهتر است این‌گونه محتواها در سرفصل‌های کارگاه‌ها گنج‌انیده شوند این یافته‌ها با یافته‌های «لوکزکیو، ۲۰۰۸»، (Mwasalwiba, 2010)؛ Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, (2004)؛ Sharif, Abdollahi & Maghsoudi (2012)؛ Ojaghi, Jamshidiyan, Rahimi, Naderi, (2011)؛ Yu, (2007)؛ Naderi, & Rezaie, (2013)؛ Abdollahzadeh-Salmasi, Anvari, Anvari, & Sharifi, (2015)؛ Sohrabi (2019) همسوست.

عنصر دیگر، فعالیت‌های یادگیری برنامه درسی کارگاه‌های آموزش کارآفرینی اساتید بود. به‌طورکلی برای این عنصر، یازده ویژگی یا عامل پیشنهادشده بود که عبارت‌اند از: انجام فعالیت یادگیری به‌صورت مستقل «انجام فعالیت یادگیری از طریق معرفی منابع و تدریس آن‌ها»، «انجام فعالیت یادگیری از طریق انجام تکالیف همانند انجام پروژه یا نوشتن طرح توجیهی»، «انجام فعالیت یادگیری از طریق بازدید از محیط کسب‌وکارهای موفق»، «امکان مشارکت همه اعضای هیئت‌علمی رسمی دانشگاه در دوره‌ها»، امکان مشارکت همه افرادی که حداقل سه سال سابقه تدریس در دانشگاه رادارند»، امکان مشارکت آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در مرتبه دانشیاری و بالاتر قرار دارند، «امکان مشارکت آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در فرایندهای کارآفرینانه مانند ثبت اختراع یا شرکت دانش‌بنیان و غیره مشارکت داشته‌اند».

وقتی این دو مؤلفه در محتواها تدارک دیده شد، بهتر است ویژگی‌های فرد کارآفرین و نحوه شناخت آنان نیز در محتواها گنج‌انیده شوند تا مشارکت‌کنندگان دوره‌ها با این رویکرد آشنایی داشته باشند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که اولاً چون در کارآفرینی انتظار می‌رود که فرد کارآفرین بتواند کسب‌وکار جدیدی را راه‌اندازی نماید و در این کارگاه‌ها نیز هدف این است که مدرسان ضمن آنکه با ماهیت کارآفرینی آشنایی داشته باشند بتوانند این ویژگی‌ها را در دانشجویان شکوفا سازند لذا لازم است مبانی کسب‌وکار و محتواهای مرتبط با آن را در سرفصل‌های برنامه درسی گنج‌انید. از این‌رو لازم است دانش و توانمندی مدرسان کارگاه‌ها در این زمینه تقویت شوند و برای این منظور بهتر است محتواهایی در کارگاه‌ها تعبیه و ارائه شوند که هم صلاحیت آن‌ها را به حد مطلوب برساند و هم بتوانند فراگیران را نیز به این ویژگی‌ها تجهیز نمایند. یکی از مقوله‌های مهم و محتواهای ضروری، آشنا بودن مدرسان با ابزارها و فنون تحلیل در امر کارآفرینی است. برای دستیابی به این هدف بهتر است محتواهایی مرتبط با ابزارهای تحلیلی از قبیل محتواهای تحلیل بازار، تحلیل و شناخت فرصت-ها، سرمایه‌گذاری، شناخت محیط، شناخت مشتریان و محتواهایی در این راستا گنج‌انیده شوند. در زمینه ارتقای صلاحیت‌های «مهارتی یا عملکردی» بهتر است محتواهایی تدارک دیده شوند که بتوانند به‌خوبی افراد را با انواع مهارت‌های حل مسئله آشنا نمایند، همچنین محتوایی مرتبط با «فنون پیمایش بازاری و ابزارهای پیمایش بازار» که جزو مهارت‌های ضروری یک کارآفرین محسوب می‌شوند. بهتر است اساتید با «رونه قانونی دریافت تسهیلات از مؤسسات مالی» آشنا باشند تا بتوانند دانشجویان را در این مسیر راهنمایی و کوچ نمایند. در تبیین این یافته می‌توان گفت که شاید بتوان گفت کل فرآیند کارآفرینی یعنی آشنا بودن و درک عمیق حل مسئله. وقتی ماهیت کارآفرینی با حل مسئله در هم تنیده هست لذا انتظار می‌رود محتواهای مرتبط با رویکردها و راه‌حل‌های مسئله نیز در برنامه درسی

دانشیاری و بالاتر قرار دارند» می‌توانند در این دوره‌ها مشارکت کنند و فرض چهارم این شد که «آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در فرایندهای کارآفرینانه مشارکت داشته‌اند مانند ثبت اختراع یا شرکت دانش‌بنیان و غیره» بهتر است در این کارگاه‌ها مشارکت نمایند.

در مضمون رفتاری «فعالیت‌های یادگیری» طیف وسیعی از فعالیت‌ها پیشنهاد شد؛ که در این پژوهش درنهایت در قالب چهار مؤلفه به‌عنوان ویژگی‌های پیشنهادی فعالیت‌های یادگیری پیشنهاد شده است. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از «فعالیت یادگیری به‌صورت مستقل باشد و هرکسی مسئولیت یادگیری خود را بر عهده داشته باشد»، «فعالیت یادگیری از طریق معرفی منابع و تدریس آن‌ها در دوره کارگاه صورت بگیرد»، «فعالیت یادگیری با انجام تکالیفی همانند انجام پروژه یا نوشتن طرح توجیهی صورت بگیرد» و «فعالیت یادگیری با بازدید از محیط کسب‌وکارهای موفق صورت گیرد». در این مؤلفه‌ها می‌توان به‌وضوح وسعت فعالیت‌های یادگیری را لمس نمود. آنچه در این فعالیت‌ها قابل‌مشاهده است این است که در مؤلفه‌ی اول ماهیت کاری و تکلیفی مشارکت‌کنندگان در نظر گرفته شده است بدین ترتیب که چون مشارکت‌کنندگان اساتید و اعضای هیئت‌علمی هستند لذا خودشان به درجه بلوغ شناخت سبک یادگیری خود و استقلال در یادگیری رسیده‌اند و لذا نیازی نیست سبک و فعالیت یادگیری خاصی برای آن‌ها در نظر گرفت و کافی است که هرکسی خودش مسئولیت یادگیری خود را بر عهده داشته باشد؛ و در این راستا بود که بعضی از اساتید انتظار داشتند که سرفصل‌ها و منابع موردنظر برگزارکنندگان دوره اگر مشخص شود و به اساتید ارائه گردند آن‌ها بهتر خواهند توانست فعالیت‌های یادگیری خود را مدیریت نمایند. علاوه بر این نگرش، بعضی دیگر از بعد شناخت بهتر کارآفرینی و ماهیت آن به فعالیت یادگیری نگاه کرده‌اند. به‌طوری‌که لازم است برای درک بهتر ماهیت کار کارآفرینی لازم است پروژه‌ای توجیهی

برای این عنصر دو مضمون اصلی تحت عنوان «گروه‌های هیئت‌علمی مجاز به مشارکت در این کارگاه‌ها» و «فعالیت یادگیری در برنامه درسی کارگاه آموزشی کارآفرینی اساتید دانشگاه» بیان شده است. در تبیین این یافته می‌توان چنین توضیح داد که مشارکت‌کنندگان و انواع عوامل مختلف مرتبط با آن‌ها بر روی فعالیت‌های یادگیری تأثیرگذار هستند چراکه موضوعات مختلف، سبک‌های یادگیری متفاوتی دارند. ماهیت موضوعات سبک‌های یادگیری و تدریسی متفاوتی را می‌طلبند، اما اینکه چه گروه‌هایی می‌توانند در این دوره‌ها مشارکت داشته باشند یکی از مضامینی بود که استخراج و در ذیل این عنصر دسته‌بندی شد. لذا دسته دیگر نیز مؤلفه‌های مرتبط با فعالیت‌ها و سبک‌های یادگیری بود.

در مؤلفه‌ها گروه‌های هیئت‌علمی مجاز به مشارکت در کارگاه‌ها، چنین تبیین گردید که احتمالاً تمام اعضای هیات علمی توانمندی و علاقه لازم برای تدریس در دوره‌های کارگاه‌های آموزش کارآفرینی دانشجویان را نداشته باشند درواقع مدرسان دوره‌های کارگاه‌های آموزشی در راستای توانمندسازی دانشجویان، بایستی کیفیت لازم را داشته باشند. لذا گزینه‌های مختلفی در این زمینه پیشنهاد گردید از قبیل اینکه: «همه اعضای هیئت‌علمی» دانشگاه لازم است در این کارگاه‌ها مشارکت داشته باشند تا نه تنها با موضوع آشنا شوند و ذهنیت آنان در این زمینه شفاف می‌شود بلکه می‌توانند بسیار کمک‌کننده هم باشند. ممکن است چنین فرض نمود که چون احتمال دارد هدف این دوره‌ها در پله‌های بعدی استفاده از این اساتید به‌عنوان مربیان آموزش کارآفرینی باشند لذا لازم است سطوحی به‌عنوان سطوح کیفیت در نظر گرفته شوند؛ بدین ترتیب ممکن است محدودیت‌هایی در این زمینه قائل شد که رد اینجا بدین‌صورت پیشنهاد گردید که «همه افرادی که حداقل سه سال سابقه تدریس در دانشگاه را داشته‌اند» می‌توانند در این دوره‌ها مشارکت کنند، فرض دیگر این بود که «آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که در مرتبه

به‌عنوان کارآفرینان شناخته‌شده و صاحبان مؤسسات دانش‌بنیان هستند مشارکت نمایند». در حوزه عملکردی یا رفتاری، رفتار یا عملکرد استاد در روش تدریس مورد بحث قرار گرفته و بر اساس آن عامل‌های زیر پیشنهاد شده است که عبارت‌اند از: «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس مبتنی بر سخنرانی»، «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس با تأکید بر تعامل و مباحثه با فراگیران»، «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس از طریق ملاقات با کارآفرینان»، «توانمندی مدرس در استفاده از تدریس بر اساس تعریف پروژه»، «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس مبتنی بر تعریف دوره‌های کارورزی»، «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس طی آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری» و «توانمندی مدرس در استفاده از روش تدریس طی اقدام پژوهی».

در تبیین بیشتر این یافته می‌توان گفت بر طبق ادبیات پژوهشی و نیز اجماع نظر متخصصان، مدرس کارگاه‌های آموزش کارآفرینی حداقل لازم است از بین سه گروه انتخاب شوند: «متخصصان برنامه درسی با رتبه دانشیار و بالاتر»، «متخصصان کسب‌وکار، با رتبه دانشیار و بالاتر» و «کارآفرینان و صاحبان مؤسسات دانش‌بنیان»؛ یعنی پیش‌فرض محققان این است که شاید نتوان امکان تدریس دوره‌های آموزشی کارآفرینی برای همه گروه‌های افراد تدارک دید و در این زمینه دست به انتخاب زد. از مهم‌ترین مؤلفه‌ها و عوامل تأثیرگذار بر فرآیند تصمیم‌گیری در این زمینه سه ویژگی بودند: «آشنایی با برنامه درسی و نحوه پیاده‌سازی و اجرای آن»، «داشتن تجربه استادی در کنار تجربه کارآفرینی» و «داشتن تجربه کارآفرینی». در توضیح این عوامل باید گفت که بهتر است کسانی امر تدریس کارآفرینی را انجام دهند که دست‌کم با برنامه درسی آشنا باشند تا بهتر بتوانند کارآفرینی را لمس نمایند. این افراد بهتر است از بین اساتید با رتبه‌های علمی بالاتری انتخاب شوند و حداقل رتبه علمی آنان

یا طرحی تکلیفی در این زمینه نگاشته و ارائه شود بعضی دیگر نیز به فعالیت یادگیری در فرایند مشارکت و بازدید از محیط‌های کسب‌وکار موفق اشاره کرده‌اند که عمل یادگیری در این فرآیند بهتر صورت می‌گیرد. از دیگر مؤلفه‌ها یا ویژگی‌های پیشنهادی برای این عنصر، انجام فعالیت یادگیری توسط فراگیران که در آن به ماهیت فراگیران از بعد عاطفی توجه شده است و همه اعضای هیئت‌علمی دانشگاه بتوانند فعالیت یادگیری در این حوزه را انجام دهند. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Sharifzadeh, & Abdullahzadeh (۲۰۰۴)؛ Shahbazi, Sohrabi؛ Abdollahi & Maghsoudi (2012)؛ (2015) و (2019)؛ و Tan, and Ng, (2006) همسوست.

عنصر روش‌های تدریس یکی دیگر از عناصر اصلی برنامه درسی بود که ویژگی‌های پیشنهادی در قالب سه مضمون اصلی «شناختی» «عاطفی» و «رفتاری» ارائه و اعتبار سنجی گردید. در حوزه شناختی ویژگی‌های پیشنهادی به‌طور عمده در محور بررسی، شناخت و امکان استفاده از انواع روش‌های مختلف تدریس در کارگاه‌های آموزشی کارآفرینی بررسی این مؤلفه‌ها عبارت بودند از: «روش تدریس مبتنی بر سخنرانی»، «روش تدریس تعامل و مباحثه با فراگیران»، «روش تدریس از طریق ملاقات با کارآفرینان»، «روش تدریس بر اساس تعریف پروژه»، «روش تدریس مبتنی بر تعریف دوره‌های کارورزی» و «روش تدریس آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری»، «روش تدریس اقدام پژوهی»؛ اما در حوزه عاطفی، بیشتر بر روی ویژگی‌های مدرس دوره‌ها تمرکز گردید که به‌صورت زیر پیشنهاد شد: «در این دوره‌ها بهتر است اعضای هیئت‌علمی دارای تخصص برنامه‌ریزی درسی با رتبه دانشیار و بالاتر مشارکت کنند»، «در این دوره‌ها بهتر است اعضای هیئت‌علمی با تخصص کسب‌وکار، با رتبه دانشیار و بالاتر مشارکت نمایند»، «در این دوره‌ها بهتر است تمام اعضای هیئت‌علمی دانشگاه مشارکت نمایند» و «در این دوره‌ها بهتر است آن دسته از اعضای هیئت‌علمی که

صاحب‌نظران در انواع روش‌های تدریس در سطح آموزش دارند بدین ترتیب که در فرایند تدریس، انواع از روش‌های تدریس سخنرانی تا اقدام پژوهی پیشنهاد و مورد تأیید قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است که این یافته‌ها با یافته‌های تحقیقات Okudan and Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, Rzasal (2006)؛ Sharifzadeh, & Shahbazi, (2004)؛ Yadollahi Farsi, Mirarab, Abdullahzadeh (2015)؛ Abdollahzadeh-Salmasi, Anvari, Razi, (2009)؛ Giersch, McMartin, Anvari, & Sharifi, (2015)؛ Nilsen, Sheppard, & Weilerstein, (2015)؛ Mortezanezhad, Attaran, Hosseinikhah, Abbasi, (2017) همسوست.

در عنصر ارزشیابی، تعداد نه ویژگی پیشنهاد شدند که عبارت‌اند از: «ارزیابی تحلیل شکست»، «ارزیابی و ساماندهی تفکر خلاق»، «ارزیابی درک و توانمندی خودارزیابی»، «ایجاد درک و توانمندی ارزیابی مستمر»، «توانمندی فراگیران در ارزشیابی کارآفرینی از طریق دریافت بازخوردها»، «ارزشیابی کارآفرینی از طریق مهارت نحوه‌ی انجام پروژه»، «انجام ارزشیابی مستقیم فعالیت کارآفرینی»، «ارزشیابی از طریق توجه به تعامل و مشارکت منابع انسانی» و «ارزشیابی غیرمستقیم فعالیت کارآفرینی».

در تبیین این یافته می‌توان گفت که با در نظر گرفتن مؤلفه‌هایی که برای ابعاد شناختی، عاطفی و رفتاری عنصر ارزشیابی پیشنهاد شده است می‌توان گفت که دودسته مضمون اصلی به‌عنوان ویژگی‌های مطلوب در عنصر ارزشیابی برنامه درسی کارگاه آموزشی کارآفرینی اساتید دانشگاه پیشنهاد شده است عبارت است از: «ماهیت ارزشیابی» و «زمان ارزشیابی». در مضمون «ماهیت ارزشیابی» به نحوه ارزشیابی اساتید اشاره شده است؛ و معتقد بودند که «در این کارگاه‌ها بهتر است ارزشیابی به‌صورت انجام پروژه باشد». نکته‌ای که در بررسی این مؤلفه می‌توان دریافت این است که مصاحبه‌شوندگان با روش‌های ارزشیابی سنتی و

دانشیار باشد. همچنین کسانی که خودشان تجربه کارآفرینی دارند بهتر می‌توانند دوره‌های آموزش کارآفرینی را تدریس و مدیریت نمایند. در واقع می‌توان گفت که ماهیت کار افراد روی پیشنهاد به‌عنوان مدرس تأثیرگذار است مثلاً متخصصان برنامه درسی، به خاطر شناخت و درک بهتر برنامه درسی، ممکن است بهتر بتوانند در این زمینه موفق عمل نمایند؛ یا اساتیدی که دارای رتبه‌های دانشیاری و بالاتر بوده و با موضوع و ماهیت کارآفرینی نیز آشنایی دارند بهتر می‌توانند این دوره‌ها را تدریس و مدیریت نمایند و همچنین کسانی که خودشان سابقه فعالیت کارآفرینانه داشته‌اند سزاوارتر تدریس این دوره‌ها باشند. به‌طور کلی می‌توان گفت آن دسته از اساتیدی که تجمیع این ویژگی‌ها یا حداقل آن‌ها را داشته باشد بهتر خواهند توانست این دوره‌ها را مدیریت و به‌صورت اثربخش برگزار نمایند.

در توضیح روش تدریس در کارگاه‌های آموزش کارآفرینی نیز روش‌های مختلفی بیان شده است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که چون اکثر قریب به‌اتفاق اساتید روش‌های تدریس مبتنی بر سخنرانی را بهتر می‌شناسند چراکه با این روش برای آن‌ها تدریس شده است و خودشان نیز سابقه تدریس با این روش را دارند. از این‌رو انتظار می‌رفت یکی از روش‌های تدریس پیشنهادی، بهره‌گیری از اصول روش تدریس سخنرانی باشد. از دیگر فعالیت‌هایی که لازم است برای تدریس دوره‌های آموزشی کارآفرینی انجام داد عبارت‌اند از بهره‌گیری از ملاقات و یا استفاده و دعوت از کارآفرینان به کارگاه آموزش کارآفرینی است که در آن به‌نوعی استفاده از تجربیات و دانش شخص کارآفرین و انتقال آن به اساتید جهت شناخت و آشنایی با ماهیت و دانش کارآفرینی است. یکی دیگر از روش‌های پیشنهادی «آشناسازی فراگیران با پروژه‌های تجاری» است. این روش تدریس که به‌نوعی آشنایی از طریق «در محیط واقعی پروژه قرار گرفتن» و درک ماهیت واقعی آن است. در تبیین این یافته می‌توان گفت روش‌های پیشنهاد شده به‌نوعی رشته در تجربیات محققان و

در زمینه‌ی ارزشیابی الگوی ارائه‌شده نیز، از مقایسه نظرات گروه‌های سه‌گانه درگیر در امر برنامه‌ریزی درسی و نیز کارآفرینی استفاده گردید. نتیجه تحلیل داده‌ها نشان داد که تفاوت معناداری بین دیدگاه سه گروه در مورد مناسب بودن ویژگی‌های مربوط به عوامل «مؤلفه ارزشیابی برنامه درسی» در برنامه درسی «کارگاه‌های آموزشی» به منظور ارتقاء صلاحیت‌های حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی وجود ندارد و هر سه گروه در مورد مناسب بودن آن‌ها اتفاق نظر دارند. از این رو انتظار بر این است الگوی ارائه‌شده از اعتبار مناسبی برخوردار باشد.

با توجه به یافته‌های پژوهش حاضر به صاحب‌نظران، متخصصان برنامه‌ریزی درسی و اساتید دانشگاهی پیشنهاد می‌شود، به‌کارگیری یافته‌های پژوهش حاضر برای تدوین، پیاده‌سازی و اجرای برنامه درسی " کارگاه آموزشی " به منظور ارتقاء صلاحیت حرفه‌ای اعضای هیئت‌علمی دانشگاه ارومیه مبتنی بر استانداردهای سازمان ملی کارآفرینی مفید و مؤثر خواهد بود.

منابع

- Abdollahi Hossein, Maghsoudi Somayeh. (2012) Identify the Effective Methods in Entrepreneurship Education. *Journal of Educational studies*, 10: 1-12
- Abdollahzadeh-Salmasi, Ali, Anvari, Masud, Anvari, Nader, Sharifi, Sobhan (2015). The role of higher education centers in employment and entrepreneurship. *Skill learning*
- Amin-Bidokhti, Ali-Akbar, & Maleki, Fatemeh. (2014). On the Effect of TRIZ Training On the Entrepreneurship Spirit Enhancement. *Journal of New Approaches in Educational Administration*, 5(17), 153-174
- Bae, T. J., Qian, S., Miao, C., & Fiet, J. The relationship between entrepreneurship education and entrepreneurial intentions: a meta-analytic review. *Entrep Theory Pract*,

شناخته‌شده که در کلاس‌های درس حاکم است موافق نیستند چراکه ممکن است جایگاه اساتید را بالاتر از فراگیران عادی می‌دانند و همچنین ماهیت کارگاه‌های آموزشی نیز این‌گونه نیست که امتحان و ارزشیابی رسمی صورت گیرد. مضمون دیگر در ارزشیابی، «زمان ارزشیابی» است. بررسی ویژگی‌های یافته‌ها حاکی از آن است که در این زمینه سه مؤلفه پیشنهادشده است: در مؤلفه‌ی اول ارزشیابی آغازین است بدین‌صورت که «در این کارگاه‌ها بهتر است یک ارزشیابی در قالب سؤالاتی اولیه به‌صورت ارزشیابی آغازین انجام گیرد». مؤلفه دوم «ملاحظه میزان مشارکت» است بدین ترتیب که «در این کارگاه‌ها بهتر است میزان مشارکت اعضای هیئت‌علمی در فرایندها و فعالیت‌های جلسات به‌عنوان ارزشیابی قلمداد شود.» و در مؤلفه‌ی سوم «ارزشیابی انتهای دوره» پیشنهادشده است بدین ترتیب که «در این کارگاه‌ها بهتر است ارزشیابی در انتهای دوره انجام شود.» در تبیین این یافته می‌توان گفت، مصاحبه‌شوندگان با ارزشیابی اساتید در دوره‌ها اساساً چندان موافق نیستند. چراکه ارزشیابی در راستای بررسی میزان دسترسی به اهداف اولیه برنامه درسی و میزان تحقق آن‌ها انجام می‌شود درحالی‌که اساتید با مشارکت در این دوره‌ها، انگیزه خود را برای کسب دانش عمیق و همه‌جانبه در این موضوع نشان می‌دهند؛ و در این بین بعضی محققان پیشنهاد می‌دهند که یک ارزشیابی اولیه‌ای انجام گیرد و ارزشیابی اولیه باهدف سطح‌بندی و نیز به عبارت بهتر در راستای نیاز شناخت‌ها و آشنایی با دانش پیش‌زمینه بیشتر انجام می‌گیرد. همچنین میزان مشارکت اساتید در دوره‌ها نیز به‌خوبی حاکی از آن است که رغبت و میل چندانی به وجود ارزشیابی جدی و آنچه مورد تصور عموم است در این کارگاه‌ها پیشنهاد نشده است. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های Keshtegar, Tashakoriyan-Jahromi, & Shahbazi, Sharif, Jamshidiyan, Sohrabi (2019)؛ (2004) Zabalawi, Toglaw, & Rahimi, Naderi, (2011)؛ (2020) Alsarheed, و Zhou, Xu (2012) همسوست.

- 2014, 38(2), 217–254.
<https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/etap.12095>
- Barba-Sánchez, V.; Atienza-Sahuquillo, C. Entrepreneurial intention among engineering students: The role of entrepreneurship education. *Eur. Res. Manag. Bus. Econ.* **2018**, 24, 53–61
- Barnard A, Pittz T, Vanevenhoven J. Entrepreneurship education in U.S. community colleges: a review and analysis. *Journal of Small Business and Enterprise Development.*; 2019, 26(2):190-208. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JSBED-06-2018-0178/full/html>
- Bennett, R. (2006). 'Business lecturers' perceptions of the nature of entrepreneurship'. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 12(3), 165–188
- Boldureanu, G., Ionescu, A. M., Bercu, A. M., Bedrule-Grigoruță, M. V., & Boldureanu, D. (2020). Entrepreneurship education through successful entrepreneurial models in higher education institutions. *Sustainability*, 12(3), 1267
- Breznitz, S. M., & Zhang, Q. (2021). Entrepreneurship education and firm creation. *Regional Studies*, 1-16.
- Chhabra, M., Dana, L. P., Malik, S., & Chaudhary, N. S. (2021). Entrepreneurship education and training in Indian higher education institutions: a suggested framework. *Education+ Training*
- Cotoi, E. Bodoasca, T. Catana, L. and Cotoi, I. 2011. Entrepreneurship European development strategy in the field of education. *Procedia –Social and Behavioral Sciences*, 15: 3490-3494
- Dana, L. P., & Ratten, V. (2017). International entrepreneurship in resource-rich landlocked African countries. *Journal of International Entrepreneurship*, 15(4), 416–435.
- Fejes A. Nylund M. & Wallin J. (2019) How do teachers interpret and transform entrepreneurship education? *Journal of Curriculum Studies*, 51:4, 554-566
- Furdui, A., Lupu-Dima, L., & Edelhauser, E. (2021). Implications of Entrepreneurial Intentions of Romanian Secondary Education Students, over the Romanian Business Market Development. *Processes*, 9(4), 665.
- Gholizadeh Azar, Moghtaderi Mansoureh (20082017). A Study of the Dimensions Entrepreneurship Development Project. *Research in Curriculum Planning*, 15(19), 79-96
- Giersch, S. McMartin, F. Nilsen, E. Sheppard, S. & Weilerstein, P. (2015). Supporting change in entrepreneurship education: Implementing a program grounded in literature on faculty development and change. *The Journal of Engineering Entrepreneurship*, 6(2), 58-68.
- Gordon, J. & Bursuc, V. (2018). Law and Entrepreneurship Education: A Proposed Model for Curriculum Development. *Journal of Legal Studies Education*, 35(1), 123–141. doi:10.1111/jlse.12071
- Hahn, D., Minola, T., Bosio, G. and Cassia, L. (2020), "The impact of entrepreneurship education on university students' entrepreneurial skills: a family embeddedness perspective", *Small Business Economics*, Vol. 55 No. 1, pp. 257-282
- Hynes B. (1996) Entrepreneurship education and training introducing entrepreneurship into non-business disciplines. *Journal of European Industrial Training*. 1996; 20(8):10-17
- Karimi, S. Chizari, M. Biemans, H. and Mulder, M. 2010. Entrepreneurship Education in Iranian Higher Education: The Current State and Challenges. *European Journal of Scientific Research*, 48 (1):35-50
- Keshtegar, Abdollahi, Tashakoriyan-Jahromi, Alireza, & Shahbazi, Meysam (2004). Explain the curriculum strategy in order to

- cultivate entrepreneurial human resources, *Rahbord mag.* 47.
- Khosravi-Pour, Bahman, Iravani, Hushang, Hosseini, Seyyed-Mahmoud, & Movahed-Mohammadi, Seyyed-Hamid (2008). Factor analysis of educational components affecting the entrepreneurial ability of students of agricultural scientific-applied higher education centers from the perspective of educators. *National Conference on Entrepreneurship Development in Scientific-Applied Agricultural Education*
- Looi, K.H. and Maritz, A. (2021), "Government institutions, entrepreneurship education and entrepreneurship education programmes in Malaysia", *Education + Training*, Vol. 63 No. 2, pp. 271-291.
- Luczkiw, Eugene(2008).Entrepreneurship Education in an Age of Chaos,Complexity and Disrupti ve Change. OECD Education & skills.No.18.pp.65-93
- Malekipour, A., Mirjaleli, S., Moghimi Firouzabad, M. (2019). Adaptability and the Pathway of Optimal Framework in Curriculum Elements of Entrepreneurship Education within Higher Education from Schiro's Curriculum Ideologies. *Research in Curriculum Planning*, 16(62), 20-39
- Mawonedzo, A., Tanga, M., Luggya, S., & Nsubuga, Y. (2020). Implementing strategies of entrepreneurship education in Zimbabwe. *Education+ Training*
- Mortezanezhad, N., Attaran, M., Hosseinikhah, A., Abbasi, E. (2017). The Components of Entrepreneurship Curriculum based on the Comparative Approach. *Journal of Curriculum Studies*, 12(44), 49-80.
- Mwasalwiba, E. (2010). Entrepreneurship education: A review of its objectives, teaching methods and impact indicators. *Education & Training*, 52(1), 20–47.
- Ojaghi, Saba, Naderi, Nader & Rezaie, Bijhan (2013). Assessing Entrepreneurial Teaching Skills Based on the Burich Model: A Mixed Approach. *Journal of teaching research.* 4(3)
- Okudan GE. and SE. Rzas(2006), A Project-based Approach to Entrepreneurial Leadership Education; *Journal of Technovation*, Vol.26
- Oosterbeek, H., Van Praag, M., & Ijsselstein, A. The impact of entrepreneurship education on entrepreneurship skills and motivation. *Eur Econ Rev*, 2010, 54(3), 442–454
- rajabi, S., papzan, A., Azami, A., Sulaimany, A. (2012). Evaluation of the required competencies and skills of the teachers of the agricultural vocational schools by using the Delphi method: A case study in Kermanshah Province. *Research in Curriculum Planning*, 9(35), 146-158.
- Ratten, V., & Jones, P. (2021). Entrepreneurship and management education: Exploring trends and gaps. *The International Journal of Management Education*, 19(1), 100431
- Sanchez, J. C. The Impact of an Entrepreneurship Education Program on Entrepreneurial Competencies and Intention. *Journal of Small Business Management.* 2013, 51 (3): 447–65. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/jsbm.12025>
- Sharif, Seyyed-Mostafa, Jamshidiyan, Abdolrasoul, Rahimi, Hamid, Naderi, Nahid, (2011). Analysis of the status of entrepreneurship education in Iranian higher education. *Journal of Entrepreneurship Development.* 4(1): 87-106
- sharifzadeh, M., Abdullahzadeh, G. (2015). Components of Entrepreneurial Education Development in Higher Agricultural Education System. *Journal of Agricultural Education Administration Research*, 7(32), 96-112
- Sohrabi Mohammad-Sadegh (2019). Identifying the Required Elements of Entrepreneurship for Industrial Design Major. *ph.* 8 (16) :63-71

- Tan, Siok San and Ng, C. K. Frank (2006); Problem-based Learning Approach to Entrepreneurship Education; Journal of Education + Training, Vol. 48, No. 6, pp. 416-428.
- Yadollahi Farsi, J., Mirarab Razi, R. (2009). A Survey of Entrepreneurship Curriculum Development in the Field of Education. Journal of Entrepreneurship Development, 2(1), 61-80
- yazdani, F., Abbasi, E., hasani, M., aliasgari, M. (2018). Designing and Validating the Curriculum of Social Education Lesson of the First Level of High School, Based on the High Level Documents. *Research in School and Virtual Learning*, 6(2), 95-117.
- Yu, M.C. Chan, S. (2007). Entrepreneurship Education in Malaysia) Www. MMu.edu(
- Zabalawi, I. Toglaw, S. & Alsarheed, M. (2020). The Role of Faculty Members in Building an Entrepreneurship Culture in Higher Education: The Case of the Australian College of Kuwait. In Higher Education in the Arab World (pp. 337-356). Springer, Cham
- Zali M-R, Razavi S-M. (2005) Analytical study of entrepreneurship education in universities. *Journal of Humanities and Social Sciences*. 2005; 4(16).. http://jem.journals.umz.ac.ir/article_241.html
- Zhou M, Xu H (2012) A review of entrepreneurship education for college students in China. *Adm Sci* 2(37):82-98